

ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ

www.sartzetakis.gr

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου:

«Με συγκίνηση αποχαιρετάμε τον Χρήστο Σαρτζετάκη
«Με συγκίνηση αποχαιρετάμε τον Χρήστο Σαρτζετάκη. Έναν ακέραιο λειτουργό της Δικαιοσύνης, που σε δύσκολες για τον τόπο και τη δημοκρατία ώρες χειρίσθηκε ως ανακριτής την υπόθεση της δολοφονίας Λαμπράκη με παραδειγματική ανεξαρτησία και δικαστικό ήθος, πληρώνοντας, για τη στάση του αυτή, βαρύ τίμημα στα χρόνια της χούντας. Και που αργότερα, ως Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, τίμησε το αξίωμα με ευσυνειδησία, προσήλωση και υψηλό αίσθημα ευθύνης στην άσκηση των καθηκόντων του. Για την απώλειά του, εκφράζω τα θερμά μου συλλυπητήρια στην οικογένειά του και τους οικείους του», αναφέρει στο μήνυμά της η Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κατερίνα Σακελλαροπούλου».

Ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης:

«Με θλίψη πληροφορήθηκα την απώλεια του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας και ακέραιου δικαστή Χρήστου Σαρτζετάκη. Στα ταραγμένα χρόνια της δεκαετίας του '60, ως νεαρός τότε ανακριτής, ταυτίστηκε με την καταγγελία των εξωθεσμικών μηχανισμών στην υπόθεση Λαμπράκη. Αυτών, που, δυστυχώς, ήλθαν στο προσκήνιο με την επτάχρονη δικτατορία, οδηγώντας και στη δική του δίωξη.

Πολλά χρόνια μετά, το 1985, η ανάδειξή του στο ύπατο αξίωμα συνέβη σε συνθήκες πόλωσης και η παράταξή μας δεν τον στήριξε. Συνεργάστηκε, ωστόσο μαζί του σεβόμενη τον συνταγματικό του ρόλο. Όπως και ο ίδιος άσκησε με τον δικό του τρόπο, αλλά πάντως με θεσμική αυστηρότητα, τα καθήκοντά του. Στο διάστημα 1989-90, μάλιστα, σε ένα περιβάλλον και πάλι

υψηλής πολιτικής έντασης, οι χειρισμοί του για τον σχηματισμό κυβέρνησης υπήρξαν ανεπίληπτοι.

Μια θητεία που άρχισε με αντιδικίες ολοκληρώθηκε, έτσι, σε κλίμα ομαλότητας. Και σε αυτό, η προσωπικότητα του Χρήστου Σαρτζετάκη είχε το δικό της μερίδιο. Στους οικείους του απευθύνω τα ειλικρινή μου συλλυπητήρια».

Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων Κωνσταντίνος Τασούλας:

«Σήμερα έφυγε από κοντά μας ένας εξέχων πολίτης αυτής της χώρας, πρότυπο ήθους και αγωνιστικότητας. Ο Χρήστος Σαρτζετάκης πέρασε στην ιστορία, με τους αγώνες του για την προάσπιση του Δικαίου και της Δημοκρατίας. Έγινε γνωστός σε όλο τον κόσμο με την αποφασιστική συμβολή του στην αποκάλυψη των ενόχων στη δολοφονία του βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη, αλλά και την αντιδικτατορική του δράση. Η δημόσια παρουσία του ως Ανώτατος Δικαστικός, αλλά και ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, την περίοδο 1985-1990, υπαγορεύτηκε πάντα από την αίσθηση μέτρου, την προσήλωση στην νομιμότητα και το υψηλό αίσθημα ευθύνης στην άσκηση των καθηκόντων του. Στην οικογένεια και τους οικείους του εκφράζω τα ειλικρινή συλλυπητήριά».

Ο Πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ-Πολιτική Συμμαχία Αλέξης Τσίπρας:

«Ο Χρήστος Σαρτζετάκης υπήρξε εμβληματικός δικαστής, που προσωποποίησε την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης σε όλη τη διαδρομή του, με κορυφαία στιγμή τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη από το παρακράτος της Δεξιάς. Τη δικαστική του ακεραιότητα πλήρωσε ακριβώς με διώξεις και φυλάκιση κατά τη διάρκεια της χούντας. Η δημοκρατική Ελλάδα

τον τίμησε με την εκλογή του στην Προεδρία της Δημοκρατίας. Τον αποχαιρετούμε με σεβασμό”.

Ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας Προκόπης Παυλόπουλος:

«Ο Χρήστος Σαρτζετάκης υπηρέτησε, και μάλιστα σε χαλεπούς καιρούς για την Πατρίδα μας και τον Λαό μας, την Δικαιοσύνη και την Δημοκρατία με υποδειγματικό σθένος και εμβληματική συνέπεια. Ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας επιτέλεσε το καθήκον του με απόλυτο σεβασμό των θεσμών της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας. Αιώνια η Μνήμη του», αναφέρει στο μήνυμά του ο Προκόπης Παυλόπουλος.

Ο Πρόεδρος του ΠΑ.ΣΟ.Κ. – Κινήματος Αλλαγής Νίκος Ανδρουλάκης:

«Ήταν ένας ευπατρίδης που υπηρέτησε με συνέπεια το δημόσιο συμφέρον «Ο Χρήστος Σαρτζετάκης ήταν ένας ευπατρίδης που υπηρέτησε με συνέπεια το δημόσιο συμφέρον, τη Δικαιοσύνη και τη Δημοκρατία. Η καθοριστική συνεισφορά του ως ανακριτή στην πολύκροτη δίκη που αποκάλυψε τους ενόχους της δολοφονίας του Γρηγόρη Λαμπράκη και το ρόλο του παρακράτους στην μετεμφυλιακή Ελλάδα, έμεινε στην ιστορία. Αγώνιστηκε για τα δημοκρατικά του πιστεύω, διώχθηκε και φυλακίστηκε για αυτά από την Χούντα. Η εκλογή του στην Προεδρία της Δημοκρατίας, μετά από πρόταση του Ανδρέα Παπανδρέου, συνέβαλε στον εκδημοκρατισμό των θεσμών με την Συνταγματική αναθεώρηση του 1986. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους του», αναφέρει ο πρόεδρος του Κινήματος Αλλαγής».

Ο Γενικός Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του Κουμμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος Δημήτρης Κουτσούμπας:

«Για το θάνατο του Χρήστου Σαρτζετάκη, πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας, που θα μείνει στη συλλογική μνήμη για τη συμβολή του στην αποκάλυψη της δολοφονίας Λαμπράκη και τη στάση του απέναντι στη χούντα, για την οποία φυλακίστηκε, εκφράζω τα συλλυπητήριά μου στην οικογένεια και τους οικείους του» αναφέρει στο συλλυπητήριο μήνυμά του ο γγ της ΚΕ του ΚΚΕ, Δημήτρης Κουτσούμπας».

Ο Πρώην Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως Ευάγγελος Βενιζέλος:

«Αποχαιρέτησα χθες με λίγα λόγια τον Χρήστο Σαρτζετάκη. Με αφορμή τον θάνατό του γίνονται αναφορές στο ερμηνευτικό ζήτημα που έμεινε γνωστό ως «ψήφος Αλευρά», δηλαδή στο ερώτημα αν το 1985, ο τότε Πρόεδρος της Βουλής αείμνηστος Ιωάννης Αλευράς, ενώ ασκούσε τα καθήκοντα του αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας μετά την παραίτηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή (ως αντίδραση στη μη ανανέωση της θητείας του και την υπόδειξη του Χρήστου Σαρτζετάκη από την τότε κοινοβουλευτική πλειοψηφία του ΠΑΣΟΚ), είχε το δικαίωμα να ασκήσει τα βουλευτικά του καθήκοντα και να μετάσχει στις σχετικές ψηφοφορίες στη Βουλή.

Είχε τότε διεξαχθεί έντονη επιστημονική συζήτηση. Το ζήτημα της «ψήφου Αλευρά» είναι πάντα πολύ ενδιαφέρον παράδειγμα για τη θεωρητική συζήτηση γύρω από την ερμηνεία του Συντάγματος και τις πολιτικές επιπτώσεις της στο πλαίσιο ενός συστήματος διακυβέρνησης και μιας έννομης τάξης, όπως η ελληνική, στην οποία δεν υπάρχει Συνταγματικό Δικαστήριο και συνεπώς υπάρχουν κατηγορίες ζητημάτων ερμηνείας και εφαρμογής του Συντάγματος που δεν επιλύονται δικαστικά, αλλά από τα αρμόδια πολιτικά όργανα και κυρίως από τη Βουλή.

Είχα υποστηρίξει τότε, πριν 37 χρόνια, τη θέση ότι ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί τα καθήκοντα του αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας ως Πρόεδρος της

Βουλής και άρα ως βουλευτής. Συνεπώς δεν μπορεί να αλλοιωθούν οι κοινοβουλευτικοί συσχετισμοί με τη μείωση κατά έναν βουλευτή της δύναμης του κόμματος στο οποίο τυχαίνει να ανήκει ο Πρόεδρος της Βουλής. Μάλιστα τη μείωση αυτή θα ήταν συνταγματικά ανεπίτρεπτο να μπορεί να την προκαλέσει παραιτούμενος, ενώ εκκρεμεί η διαδικασία εκλογής, ο απερχόμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας ενοχλημένος επειδή δεν ανανεώνεται η θητεία του.

Επιπλέον όταν, ως έσχατη λύση κατά το Σύνταγμα, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αναπληρώνει η Κυβέρνηση συλλογικά (άρθρο 34 παρ.1 Συντ.), ο Πρωθυπουργός και οι υπουργοί προφανώς ασκούν παραλλήλως και τα κυβερνητικά και τα βουλευτικά τους καθήκοντα και μπορούν να είναι υποψήφιοι βουλευτές στις εκλογές που τυχόν θα διεξάγονταν πριν την αναθεώρηση του 2019, εφόσον διαλυόταν η Βουλή λόγω αδυναμίας εκλογής ΠτΔ. Κατά τη λογική της άποψης ότι ο Πρόεδρος της Βουλής ως αναπληρωτής του ΠτΔ δεν ασκεί τα βουλευτικά του καθήκοντα, αυτός δεν θα μπορούσε να είναι ούτε υποψήφιος βουλευτής στις εκλογές που τότε ήταν ενδεχόμενο να προκληθούν λόγω αδυναμίας εκλογής ΠτΔ. Άρα η νέα Βουλή έπρεπε να αναδείξει τον Πρόεδρό της ο οποίος και να αναλάμβανε πλέον την αναπλήρωση του ΠτΔ, με τον Πρόεδρο της προηγούμενης Βουλής να μη είναι πλέον ούτε βουλευτής, ούτε Πρόεδρος της Βουλής, ούτε αναπληρωτής του ΠτΔ, αλλά ένα «θύμα» της προσωρινής επί λίγες ημέρες αναπλήρωσης του ΠτΔ.

Η πρόβλεψη του Κανονισμού της Βουλής (άρθρο 140 παρ. 9) ότι ο Πρόεδρος της Βουλής όταν αναπληρώνει τον ΠτΔ, αναπληρώνεται στα δικά του καθήκοντα από τον πρώτο αντιπρόεδρο της Βουλής, ρυθμίζει πρακτικά ζητήματα εσωτερικής λειτουργίας της Βουλής και δεν έχει το νόημα ότι ο Πρόεδρος της Βουλής στερείται, έστω προσωρινά της βουλευτικής του ιδιότητας. Μια παρόμοια ρύθμιση θα ήταν άλλωστε εκτός του πεδίου του Κανονισμού της Βουλής, διότι οι λόγοι απώλειας της βουλευτικής ιδιότητας ρυθμίζονται περιοριστικά απευθείας

από το Σύνταγμα (άρθρα 55 - 58). Ο ύψιστος όμως κανόνας ερμηνείας απορρέει στην προκειμένη περίπτωση, που αφορά την οργάνωση του κράτους και τη λειτουργία του πολιτεύματος (και όχι τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου), από την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και την κοινοβουλευτική αρχή, πρακτικά από τον σεβασμό της αναλογίας της δύναμης των κομμάτων με βάση την οποία συντελούνται τα πάντα στη Βουλή.

Ήταν προφανές, από τις τοποθετήσεις των κομμάτων, ότι από τη συμμετοχή ή μη του Ι. Αλευρά στην ψηφοφορία κρινόταν η εκλογή του Χρήστου Σαρτζετάκη με 180 ψήφους στην τρίτη ψηφοφορία, αλλιώς η Βουλή έπρεπε να διαλυθεί αυτομάτως και να προκηρυχθούν εκλογές σύμφωνα με την τότε ισχύουσα συνταγματική ρύθμιση που αναθεωρήθηκε το 2019. Το ΠΑΣΟΚ θα μετείχε στην ψηφοφορία με έναν βουλευτή λιγότερο από τον αριθμό των εδρών που διέθετε, αλλά η βάση υπολογισμού, δηλαδή ο συνολικός αριθμός των βουλευτών θα παρέμενε 300 (άρα τα $3/5 = 180$), παρότι ο ένας απο τους βουλευτές δεν θα εκλαμβάνονταν προσωρινά ως βουλευτής επειδή ως Πρόεδρος της Βουλής αναπλήρωνε τον ΠτΔ. Δεν μπορεί η ερμηνεία του Συντάγματος να καταλήγει σε κανονιστικά αποτελέσματα που αλλοιώνουν την συγκρότηση και τη σύνθεση της Βουλής και τον συσχετισμό των κοινοβουλευτικών δυνάμεων.

Την αντίθετη άποψη είχαν υποστηρίξει σθεναρά κυρίως ο Αριστόβουλος Μάνεσης και ο Αντώνης Μανιτάκης. Την εδώ υποστηριζόμενη άποψη είχαν συμμεριστεί ο Γιώργος Κασσιμάτης και ο Κώστας Μαυριάς.

Τελικά ο Ιωάννης Αλευράς μετείχε στη ψηφοφορία ως βουλευτής που ήταν. Ο Χρήστος Σαρτζετάκης εξελέγη Πρόεδρος της Δημοκρατίας με 180 ψήφους στην τρίτη ψηφοφορία. Η Βουλή δεν διαλύθηκε, αλλά κίνησε τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος. Στις εκλογές που ακολούθησαν το ΠΑΣΟΚ νίκησε και σχημάτισε πάλι αυτοδύναμη κυβέρνηση. Λίγους μήνες αργότερα

ολοκληρώθηκε η αναθεώρηση του Συντάγματος του 1986 με γενικό εισηγητή τον Αναστάση Πεπονή.

Το ζήτημα της «ψήφου Αλευρά» έχει επιλυθεί, εμμέσως πλην σαφώς, από τον μεταγενέστερο αναθεωρητικό νομοθέτη υπέρ της άποψης που διατυπώνω καθώς υποβλήθηκε πρόταση να εισαχθεί ειδική διάταξη που απαγορεύει τη συμμετοχή του Προέδρου της Βουλής ως αναπληρωτή του ΠτΔ στη διαδικασία εκλογής του νέου Προέδρου και αυτή απορρίφθηκε ρητά και πανηγυρικά. Η πρόταση επανήλθε το 2006, αλλά δεν μπόρεσε να καταστεί τμήμα της αναθεώρησης του 2008. Η πρόταση δεν επανήλθε καν την περίοδο 2018-2019.

Για όσες / όσους ενδιαφέρονται για το θεωρητικό ζήτημα επισυνάπτω το σχετικό κεφάλαιο από το βιβλίο μου Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Νέα έκδοση, 2021*. Στη βιβλιογραφία σημειώνεται το βασικό κείμενο της αντίθετης άποψης Μάνεση / Μανιτάκη τα κρίσιμα σημεία της οποίας παρουσιάζονται.

Το 1985 ήμουν 28 ετών. Θα έδινα πολλά να γυρίσουμε όλοι στην τότε κατάσταση μας, ο Αριστόβουλος Μάνεσης, ο Δημήτρης Τσάτσος, ο Γιώργος Παπαδημητρίου και εμείς οι ζώντες οι περιλειπόμενοι, όπως ο Αντώνης Μανιτάκης και ο υπόλοιπος κύκλος των ομοτέχνων».

Ο πρώην Πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης:

«Ο Χρήστος Σαρτζετάκης υπήρξε ένας δημόσιος λειτουργός που υποστήριξε με θάρρος και πείσμα τη δημοκρατία σε αντίξοες συνθήκες. Τόσο ως δικαστικός, όταν με υποδειγματικό τρόπο υπερασπίστηκε την αλήθεια στην υπόθεση Λαμπράκη, όσο και στα μεταγενέστερα χρόνια, όταν έλαβε ενεργό μέρος, στον αντιδικτατορικό αγώνα. Υπήρξε ένας ιδιαίτερος άνθρωπος, με αφοσίωση στη δημοκρατία και το Σύνταγμα. Τα συλλυπητήριά μου στην οικογένειά του».

Ο Πρώην Πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου:

«Ο Χρήστος Σαρτζετάκης υπηρέτησε στην Προεδρία της χώρας σε μια περίοδο σημαντικών συνταγματικών αλλαγών και θα μείνει στην ιστορία για την ακεραιότητα που έδειξε ως ανακριτής στην υπόθεση Λαμπράκη και τη γενναία στάση του την περίοδο της χούντας. Θα μας θυμίζει πάντα πόσο σημαντικό είναι η Δικαιοσύνη να αντιστέκεται στις πολιτικές πιέσεις και να διαφυλάσσει χωρίς εκπτώσεις την ανεξαρτησία της».

Ο Πρώην Πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς:

«Παρακαταθήκη του Σαρτζετάκη η αδιαπραγμάτευτη υπεράσπιση των εθνικών μας θέσεων.

Ο Χρήστος Σαρτζετάκης υπήρξε μια σημαντική προσωπικότητα του δημόσιου βίου. Υπηρέτησε την πατρίδα με ακεραιότητα, απ όλες τις θέσεις».

«Παρακαταθήκη του η σθεναρή, μαχητική κι αδιαπραγμάτευτη υπεράσπιση των εθνικών μας θέσεων και ειδικά στο ζήτημα της Μακεδονίας. Εκφράζω τα ειλικρινή μου συλλυπητήρια στην οικογένεια και στους οικείους του».

Ο Γραμματέας του ΜέΡΑ25 Γιάννης Βαρουφάκης:

«Θα τον θυμόμαστε για τη σπάνια γενναιότητά του. Ως τον αγέρωχο ανακριτή που δεν ενέδωσε στο εμφυλιοπολεμικό παρακράτος της Δεξιάς επιμένοντας να ξεσκεπάσει τους δολοφόνους του Λαμπράκη πάση προσωπική θυσία».

Ο Υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας:

«Ειλικρινή συλλυπητήρια για τον θάνατο του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας, Χρήστου Σαρτζετάκη, στους οικείους του».

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκος Αναστασιάδης: «Αποχαιρετώ τον Χρήστο Σαρτζετάκη. Ένα πρόσωπο συμβολικό για την Ελλάδα και τη σύγχρονη ιστορία της. Ειλικρινή συλλυπητήρια στους οικείους του».

Ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του εκλιπόντα πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας Χρήστου Σαρτζετάκη, τήρησε η Βουλή των Ελλήνων.

Στην απώλεια του Χρήστου Σαρτζετάκη αναφέρθηκε, με την έναρξη της σημερινής συνεδρίασης της Ολομέλειας, ο προεδρεύων **Θανάσης Μπούρας**. «Εκφράζοντας, πιστεύω, τη συγκίνηση όλων μας, θα ήθελα εκ μέρους όλων των πτερυγών της Βουλής των Ελλήνων να καταγράψω το σεβασμό μας για αυτόν Έλληνα ευπατρίδη που τίμησε το αξίωμα του Προέδρου με παρηρησία και θάρρος. Αιώνια η μνήμη του, θερμά συλλυπητήρια στην οικογένεια του», ανέφερε ο αντιπρόεδρος της Βουλής, Θανάσης Μπούρας.